

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 127-150

Doç. Dr. Seyhan BULUT

Ondokuz Mayıs Ünv. Devlet Konservatuvarı, seyhan.bulut77@gmail.com

TARİHSEL SÜREÇTE FLÜTÜN GELİŞİMİ VE İLERİ FLÜT TEKNİKLERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRK BESTECİLERİ TARAFINDAN KULLANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Özet

Avant-garde çalış teknikleri; flüt başta olmak üzere farklı enstrümanlarda kullanılan ses efektleridir. Flütte uygulanan ileri çalış teknikleri; tınsal anlamda gelenekselliğin dışına çıkılarak rastlantısal ve endüstriyel ses üretim aracı şekliyle kullanılmakta, dolayısıyla günümüz bestecilerinin, icracıların ve dinleyenlerin ilgisini çekmektedir. Flütün son derece popüler, yeniliğe açık, çalış tekniği ve ürettiği ses skalasıyla gelişebilen bir enstrüman olması sebebiyle özellikle Avrupa, Amerika ve Uzak doğu ülkelerinde yenilikçi çalış tekniklerinin yer aldığı üslupta çok sayıda yeni flüt eseri bestelenmektedir. Dünya çapında kullanılan ileri çalış tekniklerinin yeni kuşak Türk bestecilerinin flüt eserlerinde kullanıp kullanılmadığını araştırmak, eğer kullanılmış ise ne tür ileri flüt tekniklerinin yer aldığını göstermek adına yeni kuşak Türk bestecileri içinde yer alan ve flüt için eser yazan bestecilerin eserleri varsa ses kayıtları incelenmiş, Türkiye’de bu skalada yer alan flüt eserlerinin var olup olmadığı araştırılarak ulusal ve uluslararası platformda bestecilerimizin yirmi birinci yüzyıl flüt literatürüne nitel ve nicel katkısına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: flütün gelişimi, yirmibirinci yüzyıl, avant-garde flüt teknikleri, uluslararası besteciler, günümüz Türk bestecileri

A SURVEY OF FLUTE DEVELOPMENT PROCESS IN HISTORY AND THE USE OF ADVANCED FLUTE TECHNIQUES BY CONTEMPORARY TURKISH COMPOSERS

Abstract

Avant-garde playing techniques; sound effects used in different instruments, especially flute. Advanced playing techniques applied to flute; it is used in the form of a random and industrial voice production device in the form of a musical sense, out of tradition, thus attracting attention of contemporary composers, performers and listeners. Since the flute is an extremely popular, innovative, workable instrument and an instrument that can be developed with a sound scale, many new flute compositions are composed in the style of innovative play techniques, especially in Europe, America and Far Eastern countries. In order to show how advanced study techniques used worldwide are used in flute works of new generation Turkish composers and to show what kind of advanced flute techniques are used if they are used. The sound recordings are examined in the case of works of composers who write in new generation Turkish composers and who write works for flute. This subject was investigated the presence of flute artifacts on this scale and addressed the qualitative and quantitative contribution of our composers to the twenty-first century flute literature on national and international platforms.

Keywords: flute development, twenty-first century, avant-garde flute techniques, international composers, contemporary Turkish composers

GİRİŞ

Flüt, dünyada varlığını sürdüren en eski çalgılardan biridir ve çeşitli evrimlerden geçerek gelişimini kesintisiz bir şekilde sürdürmüştür. Günümüzde besteci ve yorumcular tarafından keşfedilip kullanılan ve dinleyenlere farklı ve beklenmedik ses renkleri duyuran efekt seslerinin ortaya çıkması yüzyıllar almıştır. Bu bağlamda konuyu anlamak için yirminci ve yirmi birinci yüzyıl bestecileri tarafından kullanılan flütte yeni teknikler konusuna direk olarak değinmeden önce flüt enstrümanının tarihsel süreçte nereden nereye geldiğine kısaca görmek gerekir. Böylece farklı teknik uygulama bilgisi gerektiren flütte yeni tekniklerin ve ses efektlerinin ortaya çıkması için yüzyıllar geçmesi gerektiği görülecektir. Ardından bu tekniklerin hangi bestecilerin, hangi eserlerinde kullandığı ve Türkiye’de de günümüz bestecileri tarafından kullanıp kul-

lanılmadığı araştırılacak, yapılan incelemeler sonucunda yeni bir çalışma konusu olarak anlatılacaktır.

Flütün Tarihsel Gelişimi

Flütün tarihsel gelişimine bakıldığında, günümüzde kullanılan flüt enstrümanına dönüşmesi yüzyıllar almıştır. Arkeologlar 2008 yılında Almanya'nın güneyinde bulunan Hohle Fels adındaki taş çağı dönemine ait bir mağarada yapılan kazıda antik flüt parçalarına rastlamışlardır. Bu ilkel ve tek parça halinde bulunan flütler incelendiğinde materyalinin akbaba ve mamut kemiklerinden yapıldığı görülmüştür. Günümüzden yaklaşık 43.000 yıl önce varlığını sürdürmüş bu çalgılar gelmiş geçmiş en eski enstrümanlar olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılar, titizlikle oyularak yapılmış flütlerin, özellikle de mamut kemiğinden yapılmış olanlarının çok zor yapıldığını düşünmektedirler. 'Divje Babe Flütü' adı verilen taş devri flütü ise geçmişte neandertallerin yaşadığı Slovenya'daki bir mağrada Arkeolog Ivan Turk tarafından 1995 yılında bulunmuştur (Martins 2015:1). Flütün en az 43.000 yaşında olduğu tahmin edilmektedir. Enstrümanı inceleyen müzikolog Bob Fink'e göre, flütün üzerine oyulmuş dört delik, dört notayla eşleşmektedir. Fink 'Flütün notaları kaçınılmaz şekilde diyatoniktir¹ (yani ton dışı nota sesi vermeyecek şekilde tasarlanmıştır) ve bu antik döneme ait çalgının ürettiği sesler modern standart diyatonik bir ölçükle ölçüldüğünde mükemmel yakın bir uyum göstermektedir' der. Flütten çıkan sesleri duyabilmek için Slovenya Ulusal Müzesi Küratörü², flütün kilden bir kopyasını yapmıştır. Flüt seslendirildiğinde görülmektedir ki prehistorik enstrüman diyatonik ölçülerden tam ve yarım tonları çıkarabilmektedir. Müzisyen Dimkaroski bu flütle birkaç hayvan sesi taklit edebilmenin yanında Beethoven, Verdi, Ravel, Dvorak ve diğer sanatçıların eserlerinden bazılarını çalmayı başarabilmiştir. Slovak Müzisyen Ljuben Dimkaroski tarafından çalınan Neandertal flütünün ses dağılımı youtube üzerindeki bu linkten www.youtube.com/watch?v=sHy9FOblt7Y(Erişim10.08.2017)dinlenebilmektedir. (neanderthal bone flute music). (Bkz.resim 1)

Toplamda 8.37 dakika süren videoda yer alan müzik kesitleri sırayla:

¹ Diyaonik, (*Fr. Diatonique*): Yalın, dizinin yalın olarak ardıllanışı. (Çalışır 1996:72).

² Küratör: Kelime Latince "dikkat çekmek için" anlamına gelen "*curare*" kelimesinden türetilmiştir. "Yönetici, gözetmen, müfettiş, koruyucu, işletici" anlamlarında kullanılır. Geleneksel olarak bir müzenin, galerinin, kütüphane veya bir arşivin yani kültürel miras içeren bir kurumun yönetimi ve koruyuculuğunu üstlenen kişi olarak küratör; sorumlu olduğu koleksiyonları yorumlama ve bünyesine alma görevini üstlenen bir içerik uzmanıdır. <https://indigodergisi.com/2016/11/kuratorluk-nedir-neleri-gerektirir> (Erişim:14.08.2017).

1.Tomas Albinioni'nin "Adaggio in G Minor", 2.serbest doğaçlama şeklinde duyulan alaycı kuş sesleri ve sunumun sonunda duyulan çift ses, 3.Ludwig van Beethoven 9. senfoni, 4.Slovenian (Prekmurje region) etnik şarkısı "Vsi so venci vejli", 5.Slovenian (Koroška region) etnik şarkısı "Rož, Podjuna, Zila", 6.Giuseppe Verdi'den "Nabucco",7.Maurice Ravel'den "Bolero", 8. Antonin Dvořák'tan "Yeni Dünya Senfonisi".

Resim 1. Neandarthal Kemik Flütü. M.Ö önce 50.000, National Museum of Slovenia http://en.wikipedia.org/wiki/Divje_Babe_flute (Erişim: 10.08.2017)

Antik Flütler

Tarih sürecinde yer alan flütler farklı zaman periyodlarında, farklı kültürlerde sayısız boyut ve seslerde üretilmişlerdir. Antik uygarlıklarda Sümer ve Mısırda "ugab" adı verilen dikey flütler, Türkiye ve İran gibi halen orta doğu kültürlerinde kullanılan uçtan üfleli "nay", diğer arap ülkelerinde "gaşaba" yada "guşşaba" adı verilen antik dönem flütleri bu dönem flütlere örnek sayılabilir. Antik Yunan medeniyetlerinde kullanılan "Whistle" ve "pan pipes" flütler de antik dönemin flütlerindedir (Akıncı 1994:1).

Ortaçağ Flütleri

Yan flütü Asya'dan Avrupa kültürlerine tanıtan Bizans (Doğu Roma) imparatorluğu olduğu sanılmaktadır (10.yy.). Yan flüt ilk kez Alman topraklarında kullanıldığı için dikey olarak tutulan diğer flüt türlerinden (recorder-blokflüt gibi) ayrılması için "Alman flütü" (German flute) ya da "flauto traverso" adını almıştır. Bu dönemde kullanılan flütün yapımı, repertuarı veya enstrüman çalma tekniği hakkında kesin bir şey bilmemekle beraber flütün Avrupa'da kullanıldığı resimlerde ve elyazmalarında görülmektedir (12.yy.başı). Bu dönemde tonalite kavramı henüz kullanılmadığından flütün makamsal-modal müzikte, 13. yüzyılda Almanya'da arp, keman ve rote ile birlikte saray müziğinde, bir yüzyıl sonra ise çan, davul, gayda ve trompet ile açık havada askeri müzik aleti olarak askeri bandolarda yer aldığı sanılmaktadır <http://www.flutehistory.com/TheBook> (Erişim:10.08.2017)

Rönesans Dönem Flütleri

Rönesans flütü 16.yy. başlarından 17.yy. ikinci yarısına kadar olan dönemi kapsayan ve barok tipi flütler içinde yer alan flütlerdir (Puglisi 1988:67). Bu dönemde flütler genellikle “re” tonuna akortludur ve tenor sesine denk olarak kullanılmıştır. Fakat 16. ve 17. yüzyıllarda vokal ses modelini izleyerek, her ses sınırına uygun, farklı ebatlarda ve ses sınırlarında flütler üretilmiştir. Böylece soprano, tenor, alto ve bas flütler kullanılmaya başlanmıştır. 1600 yıllarda kullanılan flütler silindirik bir boruya birbirine eşit mesafelerde açılan altı delikli flütlerdir. Genelde “re” ve “sol” tonundadırlar. Re diyez sesi haricinde kromatik seslerin dahi çıkarıldığı flütlerdir. Bu dönem flütleri tek parça bir ağacın silindirik biçiminde oyulmasıyla yapılmıştır. (A. Şenol ve E. Demirbatır, Eğitim Fakültesi Dergisi 2011, 24 (2), 581-600). (Bkz.resim 2)

Resim 2. Rönesans Dönem Flütleri

Barok Dönem Flütleri

Flüt, solo enstrüman olarak popüler olmaya ve Michel de Labarre'nin ilk defa “traversiere avec la basse” (1702) adıyla yayınladığı flüt için yazılan repertuvar eserleriyle ünlenmeye başlamıştır. Flüte duyulan ilgiyle ilişkili olarak yapımcılar da flütü geliştirmek için adeta bir yarış içine girmişlerdir. Enstrüman yapısal olarak altı delikli kullanımına “re diyez” sesi eklenmiş ve şekil itibariyle borusu silindirik ve uca doğru konik şeklinde tasarlanmıştır. Başta üç parçalı kullanılan flüt çeşitli yapımcılar tarafın-

dan geliştirilerek “do” ve “do diyez” seslerinin eklenmesiyle dört parça olarak tasarlanmış, enstrüman üzerinde yapılan bu değişikliklerle flüt daha popüler hale gelmiş, tonu daha tatlı, nüans yapılabilen, parmak delikleri üzerindeki hareket kontrolü kolaylaşınca ilgi duyan amatör çalıcıların sayısı da artmıştır. Bu dönemin önde gelen bestecilerinden Bach, Telemann, Vivaldi orkestra önünde çalınması için en bilindik flüt eserlerini bestelemişlerdir. Zamanla “sol diyez”, “si bemol” ve “Fa” perdelerinin eklenmesiyle flüt birçok opera, bale, oda müziği ve hatta orkestra müziğinde de kullanılmaya başlanmıştır (Powell 2002:112). Dresden flüt virtüözleri flütü zorlayacak tonlarda eser yazılmasını ve seslendirmesine öncülük ederler. Flütler opera eserlerinde önemli rol alırlar ve İtalyan opera tarzı flüt müziğine hakim olur. Flütler 1680'lerde Fransız ve Alman opera ve oda müziklerinde de yer almaktadır. Jean-Baptiste Lully'nin opera balesi Le Triomphe de l'Amour (1681) adlı eserinde flütler ilk kez Flutes d'Allemagne için yazılmış partileri seslendirirler <http://users.atw.hu/brigapeter/Afuvolaktortenete.html> (Erişim:11.08.2017)

18. yüzyılın ortalarında, senfoni gibi daha büyük ölçekli enstrümantal müzik türü moda olmaya başlar. Enstrümentalistler kendilerine özgü çalma stillerini geliştirirler ve çeşitli şehirlerdeki müzik sever gruplar flüt solistlerine konser turları yapma fırsatı sunar. Mozart, J.C. Bach, F.A. Hoffmeister gibi klasik bestecilerin solo konçertoları ve oda müziği eserleri seslendirilmekte, çoğu profesyonel flütçü kendi konçertolarını yazmaktadır. (Bkz. resim 3)

Resim 3. Onsekizinci Yüzyıl Barok Dönem Flütleri

19.Yüzyıl Boehm Flütleri

19.yy. Romantik dönemde flütün gelişimine baktığımızda karşımıza çıkan en önemli isim Alman kuyumcu ve flütçü Theobald Boehm'ün flüte getirdiği yeniliklerdir. Boehm, yaşamı boyunca flütü geliştirmek için uğraşmış ve flüte getirdiği yeniliklerle modern flütün günümüze ulaşmasını sağlamıştır. T.Boehm eski sistem flüt çalgısında entonasyon problemleri, ton eksiklikleri, ses yoğunluğu açısından eksiklikler ve parmak pozisyonu çalış zorluklarının farkındadır. Flüt tonunu parlak ve pürüzsüz hale getirmek için hangi metal ve metal karışımlarının daha iyi sonuç vereceği konusunda birçok çalışma yapmıştır. T.Boehm bu sorunları çözmek için çok uğraşır. 1832 yılında açık perde (delikli perde) çalma sistemini bitirir. Bu sistemde bütün perdeler çalıcı tarafından kapatılacak, bu sayede parlak, zengin ve standart bir ton elde edilecektir (Dik 2006:26). Günümüz flütüne son şeklini veren ve mekanik gelişimini tamamlanmasını sağlayan T.Boehm sayısız deneme yoluyla ve çalışmayla Boehm mühendisliği sayesinde, flüt çalarken kullandığımız 9 parmağımız ile 14 deliği kapatıp açma mekanizmasını yaratır. Bu mekanizmada çubuk ya da dingil üzerine monte edilmiş halka perdeler bulunmaktadır. Bu mekanizma ve halka perdeler sayesinde bir perdeye basarak iki deliğin kapanması sağlanır. Sayısız denemelerden ve akustik profesörüyle yaptığı çalışmalardan sonra Boehm, adeta devrim niteliğinde bir kararla 1847 yılında gövde için konik şekil yerine silindirik metal tüp kullanmayı seçer (Tatu 2006:6). Modern Boehm flütü baş, gövde ve kuyruk olmak üzere üç kısımdan oluşan, üç oktavlık bir ses genişliğinde tüm diyatonik ve kromatik seslerin elde edildiği, entonasyonu düzelmiş, delikleri parmaklara uygunluktan çok akustik kurallara uygun bir şekilde tasarlanmış bir çalgı haline gelmiştir.

Yapılan tüm bu değişikliklerle flüt virtüözlük seviyeye yükselmiş, çalış tekniği ve müzikal kapasitesinin artmış olmasından dolayı romantik döneme ait kompozisyonlar zorlaşmış, çalarken karşılaşılan teknik güçlüklerin artmasıyla amatörler bu eserleri seslendiremez olmuşlardır. Klasik Dönem'de soylu olan amatör sınıfı çalgıcıları için eser üreten besteciler, 19. yy.da amatörlerin çalamayacağı zorlukta müzik yazdıklarından çalgısının ustası olan virtüöz yorumcular ortaya çıkmıştır (Say 1994:412). Romantik melodi Klasik melodiden daha düzensizdir. Ritimde özgürlük ve katı kalıplardan arınmışlık vardır. Uzun kesintisiz melodik çizgiler ve iki çeşit ritmik kalıbın keşittiği çapraz ritimler egemen olmaktadır (İlyasoğlu 2001:135). Ritmik yaklaşım "psikolojik durumları belirginleştiren vurgularla, senkoplarla zenginleştirilmiş, çok sesliliğin ritmik dilimleri, modern müziğin sınır bölgesine kadar ulaşmıştır (Say 1994:601). Tem-

po ve nüans işaretlerini belirten sözcükler karmaşık ve kalabalık bir şekle dönmektedir. Bu dönem bestecileri yalın bir “Allegro” temposu yerine kendini daha iyi ifade etmek amacıyla “Molto allegro non troppo” demeyi yeğlemişlerdir. Gürlük işaretleri güçlenmiştir. Daha önce basit bir forte ile güçlü çalma öngörülürken *fff* ya da tersine *ppp* gibi abartılı nüans işaretleriyle yorumcuya yol gösterme, gürlük ögesinde geniş özgürlük tanıdığını belirtmektedir. Armonik dokuda uyuşumsuz akorlardan kaçınılmaz. Uyuşumsuz sesler kromatik aralıkların yardımıyla dramatik bir anlatım sunar (İlyasoğlu 2001:137). Romantik armoni Klasik armoniyi kromatizm, alterasyon, enharmonik ile sürdürerek atonalitenin sınırlarına dayandırmıştır. Yeni akorlar ve akor bağlantıları ortaya çıkmıştır. Daha sıklıkla kromatizm kullanılmıştır. Uyuşumlu aralıklara dayalı geniş atlamalar görülmektedir. Flüt Romantik Dönem orkestra eserlerinde Klasik Dönem’e göre daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Flüte sadece solo çalgı olarak yer verilmemiş aynı zamanda orkestra çalgısı olarak da önemli sololar yazılmıştır. Romantik dönem bestecileri orkestralarda genellikle iki flüt ve bir piccolo kullanmışlardır (A. Şenol ve E. Demirbatır, Eğitim Fakültesi Dergisi 24 (2), 2011, 581-605).(Bkz. resim 5)

Resim 5. Ondokuzuncu Yüzyıl Boehm Sistem Flüt

Günümüz Flütleri

20. ve 21.yüzyılda kullanılan, Temelde T.Boehm’in tasarımına dayalı modern flütler günümüzde altın, gümüş, nikel, tahta, karbon, platin gibi çeşitli maddeler kullanılarak tasarlanmaktadır. Günümüzde artan nüfusa bağlı olarak yükselen rağbete karşılık vermek için çok sayıda flüt yapımcısı vardır. Her biri flütü ve markalarını daha geliştirmek için adeta yarış halindedirler. En pes sesi si hatta la notasına kadar inebilen do flütlerin ses rengi kullanılan metalin çeşidine göre değişkenlik gösterebilir. Örneğin altın maddesinden üretilen flütlerin sesi kullanılan metalin özelliklerinden dolayı gümüşe göre daha parlak, sıcak ve yoğundur. Üretilen flütler isteğe göre açık veya kapalı perde mekanizmadan oluşur. Modeline göre inline ya da ofset şekilleri vardır. Çalması

zor olan tiz seslerin daha rahat çıkması için tasarlanmış özel mekanizma el yapımı flütler vardır. Yine pes seslerin daha güçlü ve gür çıkması için tasarlanmış çeşitli ağızlıklar mevcuttur. Entonasyon ayarı ağızlığın baş kısmında ve tüp içinde yer alan mantarla ayarlanabilir. Karşıya ses aktarması güçlü ve entonasyonu çok daha düzgün olan flütler pahalı modellerde vardır.

Günümüzde ses ve tekniğinin gelişimiyle flüt çalgısı virtüözik ve solistik bir çalgı haline gelmiş, orkestra içinde ve oda müziğinde önemli bir rol üstlenmiştir. Flüt aynı zamanda ses rengi ve yapısal özellikleriyle flüt ailesi olarak da sürekli bir gelişim içindedir. Do flütün yaratıcısı T.Boehm'ün mekanizma tekniği kullanılarak flüt ailesi inanılmaz derecede geliştirilmiştir. Normal do flütünün kalak kısmına eklenen yeni perdelerle si ve la pes sese kadar inilebilir. Bunun yanında geliştirilen flüt ailesinin üyeleri şunlardır:

- 1.piccolo flüt: normal flütün ikinci oktav sesinden başlar ve bir oktav daha yüksek ses aralığına çıkar. Genelde orkestra içinde kullanılmaktadır.
- 2.mi bemol soprano flüt: transpoze³ flüttür do yerine en pes sesi miB üzerine kurulur
- 3.alto (sol) flüt: transpoze flüttür do yerine en pes sesi dört ses alttaki sol sesi üzerine kurulur, sıcak ve buğulu bir tona sahiptir. Genelde orkestra içinde kullanılmaktadır.
4. bas flüt: normal do flütten bir oktav aşağıda seslenen flüttür. Genellikle flüt koroları için üretilmektedir. Modern eserler için de kullanılır.
- 5.kontralto flüt: normal alto flütün bir oktav aşağısından seslenir, fa diyez sesinden seslenen özel yapımı da vardır. Genellikle flüt koroları için üretilmektedir. Modern eserler için de kullanılır.
- 6.kontrabas flüt: Dünyada üretimi sınırlı sayıdadır. Normal do flütün iki oktav aşağısından başlayan ses rengine sahiptir. Genellikle flüt koroları için üretilmektedir.
- 7.subkontrabas flüt: kontrabas flütten yarım oktav aşağıdan başlar. Sol transpoze flüttür, dünyada sınırlı sayıda üretilmiştir.

³ Transpoze: Transpoze: (Lat.)'transponere' sözcüğünden gelir. Bir müzik eserini, aralıklarını koruyarak, yazıldığı tondan başka bir tona taşımak ya da aktarmaktır (Say 2002: 525).

Resim 6. Boehm Sistem Flüt Ailesi

21.Yüzyıl Yeni Nesil Flüt ve Flüt Ağzılıkları;

Kingma Sistem flüt: Hollandalı Eva Kingma flüt yapımcısı'nın icadı olduğundan patentini kendi adına almıştır. Günümüz bestecilerinin flütte ileri teknikler sergileyebilecek eserlerini çalmaya yarayan çeyrek ton (quarter tone) mikrotonal flüttür. Boehm tampere sistem mekanizmasına 6 adet ek perde eklenmesiyle oluşan ve komalı sesler çıkarabilen flütlerdir. Bu flütlerle ileri çalış tekniği gerektiren mikrotonal sesler içerikli avant-garde ⁴ eserler rahatlıkla seslendirilebilir. (Bkz. resim 6).

⁴ Avant-garde: (Fr.) Öncü anlamındadır. Müzikte özellikle 1950'li yıllardan başlayarak çağdaş bestecilerin değişik arayışlarını nitelendiren sözcüktür (Say 2002:48). Yenilikçi, yapılmamış yapan anlamındadır.

Resim 7. Kingma Sistem (mikrotonal) Flüt

Bunun yanında kayan flüt ağızlığı ile glisando⁵ ses üretmenin her seste mümkün olduğunu duyuran flüt ağızlıkları vardır. Kayan ağızlık (glissando-headjoint)Flütte kayan (glisando) sesleri yapabilmek için ağızlığı içe ya da dışa doğru çevirmek, altçeneyi ileri geri oynatmak, dudakları gerginleştirip gevşetmek, ya da delikli perde flütlerde basılı perde deliğini açıp kapamak gibi birçok hareketi yapmak gerekir. Tüm bunlar yapılsa dahi sesin yarım ses pesleşmesi ya da tizleşmesi bile son derece zordur. Kaldı ki bazı eserlerde nerdeyse bir oktavlık glisando yapılması istenir. Ancak yeni icatlarla her sesin glisando çalınması, farklı ses renklerinin ve tınlarının akıcı ve entonasyonu düzgün bir şekilde duyulması oktav içinde glisando ses üretilmesi çok daha kolaylaşmıştır.

Bu ağızlığı icat eden Robert Dick, çok genç yaşta itibaren bir Hendrix hayranıdır ve Hendrix'in gitar performansından esinlenerek flütte elektro gitarın sesini ve yeteneklerini aramak istemiştir. Elektro gitara benzer efektler yaratma ve konvansiyonel flüt çalmanın sınırlarını zorlama arayışı ile 'Hendrix of the flute' Flütün Hendrix'i lakabıyla adını duyurmuş bir Amerikan flütçü ve bestecidir. Adını avant-garde flüt tekniklerini tanıttığı kitapları ve albümleri ile dünyaya duyuran Robert Dick tarafından icat edilip kullanılan bu ağızlık 21.yüzyıl ileri flüt teknikleri eserlerini ve blues tarzı müzikleri seslendirmek için çok uygundur.

Robert Dick "gelecekte caz, rock, dünya müziği ve çağdaş flütçülerin kullanacağı bu glisando flüt ağızlığının modern flütçüler için sonsuz yeni olanaklar sunduğundan şüphe yoktur" demektedir. Bükülen (bending) seslerin ton kalitesi delikli perde flütlerde net değilken, glissando ağızlık ile flüte başka bir ses boyutu gelmekte ton kalitesini koruyarak bu seslerin son derece akıcı bir şekilde üretimine olanak sağlamaktadır.(Bkz.resim 7).

⁵ Glissando: (İt) Kaydırarak. (Çalışır 1996:100)

Resim 8. R.Dick patentli kayan ağızlık (glissando headjoint)

Kayan ağızlık (Expression slide flutes) farklı ses rengi ve efekt sesleri yapabilmek için tasarlanmıştır. Hint ve jaz müzik türüne meraklı İsveçli virtüöz flütist Magnus Bage tarafından tasarlanmıştır. "Shimmering Blue" adıyla 2007 yılında çıkan ve bestecisi Rolf Martinsson'a ait albümde yer alan "Concerto no.1." eseri yeni tekniklerle tasarlanmış kayan flüt için yazılmıştır. Ağızlıktan sağ ele kadar uzanan bir telin ucundaki halka sağ elin baş parmağı ile alttan kontrol edilir. Bu mekanizmanın itip çekilmesi flütten kayan seslerin çıkmasını sağlar.

Resim 9. Magnus Bage tarafından tasarlanan kayan ağızlık

Membran ZİFİ Flüt ağızlığı antikten moderne, doğudan batıya tüm ses renklerini bir ağızlıkta toplayan membran flüt ağızlığının tasarımı ve patenti İtalyan flütçü ve besteci Giancarlo Parisi'ye aittir. Geleneksel Çin "dizi bambu flütünden" etkilenerek tasarlanan flüt modern flüt ağızlığına uyarlanmıştır. Flütün ağızlık kısmına delik açılmış, oynar bir kapakçık bu deliğin üzerine yerleştirilen membran (ince bir plastik zar) ile gergin ya da serbest bırakılarak ses titreşmekte böylece doğu kültürlerine ait farklı ses tınları modern flütte elde edilmektedir. Kapak tamamen kapatılınca flütün sesi günümüz klasik flütüne dönüşür. Flütist icra sırasında kapağı açıp kapayabilir. Çağdaş modern eserlerin yanında klasik eserleri de yeni bir ses tınısıyla yorumlamak isteyen klasik flütistler (örneğin Syrinx C. Debussy, The Flight of the Bumblebee Rimsky-Korsakov..vs), bansuri, dizi gibi doğu kültürlerine ait dünya müziğine ilgi duyanlar ya da Miles Davis'in boğuk sesli trompet tınısını flütte yakalamak isteyen caz flütçüler bu ağızlığa ilgi duyabilir. (Bkz.resim 9)

Resim 9. Membran Flüt Ağzılığı

İleri (genişletilmiş) Avant-Garde Flüt Teknikleri

Kalıplaşmış armoni kurallarından, seslerden, form kurulumundan, müzik cümlelerinden oluşan flüt repertuarı son yüzyılda duyulmadık seslerden ve müzik cümlelerinden oluşan ses yelpazesi ile sınırlarını adeta yıkmıştır. İleri flüt tekniklerinin zamanla tanınup seslendirilmesi, özellikle de bilişim çağının inanılmaz etkisiyle dinlenerek yaygınlaşması, dünya genelinde flüt enstrümanına ileri tekniklerle eser yazan bestecilerin ve yorumcuların sayısında inanılmaz bir artış sağlamıştır. Bu dönemde yazılan eserlerin seslendirilmesi icracılar açısından büyük ustalık gerektirmesiyle beraber teorik anlamda da ciddi bir altyapının olması şarttır. Bu eserleri duyup seslendirmek isteyenler için flüt çalmayı ustalık derecesinde bilmek yeterli değildir. Şimdiye kadar girilmemiş bir deniz misali olan bu ortamı önce tanımak gerekir. Bestecilerin müzik üsluplarını bilmek, etkilendiği akımlarından haberdar olmak, neden sonuç ilişkisine bağlı olarak ya da olmayarak yazdıkları eserde insana aykırı gelen, şaşırtan, meraklandıran ve keşfedilmeyi bekleyen her bir unsuru anlamak gerekir. Yoksa bunları bilmeden alıp çalgıyı notayı çalmaya çalışmak kopyalayıp yapıştırmak gibi bir iş çıkartır ki bu da adeta tatsız tuzsuz bir yemeğe benzer. Günümüzde modern orkestralarda ve oda müziği gruplarında sesler teker teker ortaya çıkarılmaya çalışılmış bu da daha müziğin şeffaf hale gelmesine neden olmuştur. Özellikle farklı ses renklerini duyurmak isteyen besteciler enstrümanların farklı kısımlarından farklı tınlar elde etmeye odaklanmaktadır (E.Merve Seçkin 2011:3).

21.yüzyıla değin klasik üslupta öğrenilen ve çalınan flüt, belli dönem özellikleri taşıyan eserlerin belli kalıplarda çalınması gerektiği anlayışı, tüm öğrenci, icracı ve öğretmenler tarafından çok iyi bir şekilde sindirilerek öğrenilmiştir. Flüt çalmaya başlanılan ilk günden itibaren kullanılan metodlar, etüdler, egzersizler, eserler kalıplaşmış öğretileri taşıyan sabit bir anlayışa sahiptir. Ayrıca flüt repertuvarına ait eserlerin hemen hepsi ile ilgili birçok yazıya, kitaba, internet dersleri dahil sayısız materyale ulaşmak mümkündür. Bu yazılı bilgi dağarcığında eserlerin dönem özelliklerine göre nasıl bir çalış tekniği kullanılması ve nasıl bir müzikalitede cümleme yapılması gerektiği adeta kafalara kazınmıştır. Temelde iyi ton ve kötü ton ayrımı bilgisi üzerine kurulan tüm çalışmalar bakış açısı olarak belli başlı kriterlerde bir yere oturtulmuştur. Örneğin Bach eserlerinde yapılması gereken mordant ve trillerin istenildiği şekilde yapılması, çalarken vibrato kullanılmaması beklenir, Mozart eserlerini icra edecek kişinin stile göre tril, nüans ve vibrato yapması beklenir ya da romantik dönem eserlerinde nerde nefes alınması gerektiği, nasıl bir vibrato gerektiği bellidir, ya da Avrupa ve Amerika'daki orkestra sınavlarında başarılı olabilmek kriteri öncelikli olarak Mozart flüt konçertosunun ilk dört ölçüsünün nasıl çalınması gerektiğine bağlı olarak değerlendirilir. Bu durumda günümüze kadar Barok, klasik, romantik, impresionistik, ekspresyonistik, mitolojik, neo klasik dönem gibi farklı dönem eserleri farklı icracılar tarafından sıkça tekrar edilerek çalınmış, dersleri yapılmış ve flütçüler tarafından o kadar çok dinlenmiştir ki neredeyse öğrenilecek fazla bir materyalin kalmadığı söylenebilir. Bu bağlamda güncel yeni dönem bestecilerinin eserleri, kendini geliştirmek, aradığı tarzı bulmak, kendinden yeni bir şeyler ortaya koymak isteyen meraklı icracılar için adeta bir can simidi olmuştur. Besteciler ve eserlerin çoğu tartışmasız yenilikçi öğeler içerdiğinden bu eserleri tanıyarak bestecinin ne yapılmasını istediğini öğrenmek gerekir. Geleneksel notasyon bilinciyle yazılmayan bu eserler için bestecinin eseri ile ilgili yönergesi eserin nasıl çalınması gerektiğine ışık tutar.

21.yüzyıl müziğinde genişletilmiş flüt tekniğine ait ortak bir dil oluşmuşsa da besteciler kendi tınısallıklarını bağımsız bir şekilde geliştirdikleri özel notasyonlarla ifade etmişlerdir. Notasyon içinde yer alan bu bilgilere esere başlamadan önce yer verilmektedir. İcra öncelikle bu teknikleri iyice öğrenmeli daha sonra eser içinde karşılaştığında çekinmeden uygulamalıdır. İcra için olması gereken başlıca unsurlar arasında iyi bir ritm bilgisi, değişken ton renklerini yakalayabilme, dinamik uygulama becerisi, artikülasyon, dil ve senkronizasyon yeterliği, virtüözite gibi teknik beceriler en üst seviyede olmalıdır. Flütçü bazen hiç nefes almadan uzun süre çalmak zorundadır. Alışılmadık seslere, dinamiklere hızlı geçişlere, çok fazla artikülasyon değişikliklerini çalarken hızlıca yapmak zorundadır. Ayrıca eseri tanıyıp analiz edebilme özelliği de

son derece önemlidir. İleri flüt teknikleri açısından da kendini geliştirerek, grafik notasyon okumayı becerebilen icracılar ancak bu eserlerin üstesinden gelebilirler. Genel anlamda ileri flüt teknikleri ya da avant-garde flüt teknikleri denildiği zaman bestecilerin istediği patlama sesi, hırıltı, homurtu, hışırtı, çığlık, kükreme, kahkaha, uluma, inleme, hıçkırık, ıslık sesi, gibi taklit ses efektlerinin çoğu flüt tarafından üretilmektedir. Tabii bunları üretmek belli bir çalışma ve bu alana ait bilgi gerektirmektedir. Besteciler flütten çıkmasını istediği sesleri eser notasyonunda belirtirler.

Adı geçen ileri flüt tekniklerinin önde gelenleri; doğal doğuşkanlar, eğilip bükülebilen sesler, ıslık sesleri, dağınık sesler, parlak sesler, bamboo gamlar, timbral triller, çoklu sesler, kurbağa dili, komalı tril yapmak için tuşe vibratosu, dudak titreşimi, sesi kayırma (glisando) tekniği, eko efekti yaratmak için ani ve keskin nüans zıtlıkları gibi çoğu teknik dudakları kullanarak gerçekleşir. Bunun yanında vurmali ses çıkarmak için perdelere sert vurarak çıkan tuşe tıkırtısı, notasız hava akımı sesi, dil tekniği ile hava vermeden tıkırtı, çalarken şarkılama gibi teknikler de mevcuttur.

Bu sayılan tekniklerin bazılarını dünyada ilk kullanan besteciler ve eserleri;

E.Varese'in " Density 21,5" solo flüt eserinde gürültüyü müziğin bir parçası olarak kullanma fikri yer alır. Bunun için sesi üflemeden, perkasiv bir ses yaratmak için sadece tuş sesi (keyclick) ve dil atağı kullanarak gürültü efektini yaratır (1936/düzeltilmiş hali 1946). Notasyona bakıldığında key click sesi üretmek için notanın üstünde + işareti vardır.

L.Berio'nun "Sequenza no.1" bu serideki onüç adet eserin birincisi solo flüt için yazdığı 1 numaralı eserde (1958) orantısal notasyon⁶ (proportional or spatial notation) tekniği kullanılmış, eserin ilk edisyonunda ölçü çizgileri olmadan yazılmıştır. E.Merve Seçkin'e göre (2011:7) bu eser modern virtüöz flüt tekniğinin keşfidir. Ritm ile ilgili olan kısımlar yorumcuya bırakılarak belli ölçüde özgürlük verilmesini öngörür. Bir çeşit improvizasyon da denebilir. Ayrıca çoklu seslendirme (multiphonic⁷) kullanan ilk bestecidir. Çoklu seslendirme aynı anda iki sesin (C-G) üst üste bindirilerek çalınması anlamına gelir. Berio'nun öncülük ettiği multifonik sesler jaz müziğinden önce ilk kez bu eserde kullanılmıştır (Dominguez 2011:23). Daha sonra R.Dick bu sesleri sıklıkla kullanıp çeşitlendirerek kitaplar, metodlar ve ses kayıtlarıyla bu tekniği tanıtmıştır. Berio'nun sıkça kullandığı kurbağa dili tekniğinin yanında eşsiz bir tril yapma tekniği de

⁶ Orantısal notasyon: Notaya dökülmüş, bir ölçüsü yoktur ve ritimler sayfa üzerindeki yerleri tarafından gösterilmektedir. Tempo yaklaşık olarak ölçü çizgisi gibi ayrı şekilde partisyonda işaretlenmiş bölümler ile gösterilmektedir (Seçkin 2011:7).

vardır. Ses azalıp nefes biterken parmaklarla yaptığı sert tril hareketi yükselerek sesin verdiği tınıyı keyklik şeklinde duyurmaya devam eder. Besteci bu eserde, rejistral kontrastları kullanarak uzay ve zaman içerisindeki sürekliliği ifade etmeye çalışmıştır www.allmusic.com (Erişim: 15.08.2017)

A.Jolivet'in "Cinq Incantations" (beş sihirli sözler) solo flüt eserinde (1936) kurbağa dili tekniğini solo eserde ilk defa duyuran bestecidir. Bunun yanında ıslık, hırıltı sesi kullanır, flütü içe ya da dışa doğru çevirmesini isteyerek yarım ses koma duyurur. (Toff 1996:275).

O.Messiaen'in "La merle noir" (siyah kuş) (1951) kuşun ötüşünü tasvir ettiği flüt ve piyano eserinde kurbağa dili, ritmik yapı ve seslerle flütten kuş sesi taklidi duyulur ve kadans kısmında özgür form yazış tekniği ile adeta doğaçlamaya yakın bir üslup kullanmıştır.

Bruno Maderna'nın "Musica su due dimensioni"(1963) flüt ve ziller ve ses kaydı (dijital) için ilk defa bu kombinasyonda eser bestelemiştir. Flüt ve piyano için "Honeyreves"(1963) adlı eserinde pizzicato, doğuşkanlar, glissando, tuş sesi gibi çeşitli flüt teknikleri yanında piyanoda iç gürültü ses efekti kullanmıştır. Luigi Nono "Konzertante Musik", Nicollo Castiglioni"Gymel", Ernst Krenek "Flötenstück neunphasing", George Perle "Monody I", Heinz Holliger "Lied", Toru Takemitsu "Ring", Kazuo Fukushima"Ekagura" flütte ileri teknikleri kullanan diğer bestecilerdir.

Yirmibirinci Yüzyıl Türk Bestecileri ve Flüt Eserleri;

Yapılan araştırmalar sonucu Türkiye'de bestecilik kariyerine akademisyen olarak devam eden Türk bestecilerin çoğu Ankara, İstanbul ve İzmir'de yer alan konservatuvarlarda görev yapmaktadırlar. Türkiye genelinde yaklaşık 39 adet Türk müziği ve batı müziği konservatuvarı ve sahne sanatları fakültesi olmasına rağmen sayılı konservatuvarlarda kompozisyon bölümü aktif olarak çalışmaktadır. Antalya, Samsun, Bursa, Adana gibi şehirlerdeki konservatuvarlarda görev yapan bestecilerimiz de olabilir ancak kompozisyon bölümü aktif olmadığından genelde müzik teorisi, müzik tarihi ya da genel müzik bilgileri dersleri vermektedirler. Tabii bu durum eser besteledikleri anlamına gelmez ancak bu çalışmada öncelikli olarak kompozisyon bölümü aktif olarak devam eden konservatuvarlarla iletişime geçilmiştir. Bu konservatuvarlarda görev yapan besteci akademisyen arkadaşlarla elektronik posta yoluyla bağlantı kurulmuş, flüt için eser yazıp yazmadıkları sorulmuş, varsa temin edilmek istenmiştir. Geri dönütler incelenerek Avant-garde flüt tekniklerini kullanarak eser yazıp yazma-

⁷ Multiphonic (İng): Çoklu seslendirme, seslerin üst üste binerek aynı anda çalınmasıdır. Bir üfleli çalgıdan iki ya da daha fazla sesin aynı anda üretilmesidir (Say 2002:355).

dıkları araştırılmış, konu ile ilgili olarak besteledikleri flüt eserleri incelenmiştir. Ulaşılamayan ve flüt için eseri olan diğer bestecilerimizin flüt eserleriyle ilgili olarak da kaynak taraması yapılarak, birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Konu dâhilinde bestecilerimizin özgeçmişleri incelendiğinde çoğunun Avrupa ya da Amerika gibi ülkelerde buldukları saptanmış, yurtdışında edindikleri bilgi ve deneyimin yanında multi media ve internet ortamının faydaları da göz önünde bulundurularak 21. Yüzyıl Türk bestecilerimizin modern tekniklerden haberdar oldukları görülmüştür. Müzik akımlarından, bestecilerden, yorumculardan, dünyadaki değişim ve gelişimlerden haberdar olan bestecilerimizi birbirinden ayıran en temel özellik ise kendi müzik dilleri, kendi fikirlerini notaya dökme tarzlarıdır. Bu noktada elime ulaşan, kimisini dinleme ve yorumlama fırsatı yakalayarak tanımlayacağım flüt eserlerinde kullanılan ileri teknikleri şunlardır;

Yrd. Doç. İlke Karcılıoğlu; müzik dilini tanımlarken Müziğin matematik unsurlarıyla oluşturulmasından hoşlanmadığını belirterek müziğin ancak kalpten gelebileceği ilkesini savunmaktadır. Müziğe şekil verirken form geri planda kalabilir. Eserlerinde kullandığı armonik dilinin kontrpuandan daha önemli bir yer teşkil etmektedir. Modalite, halk müziği, jazz, rock gibi pek çok müziği birleştiren bir müzik diline sahip bestecinin, son dönem eserlerinde minimalizme de yer verdiği görülmektedir. 20. yüzyıl müziğiyle de yakından ilgilenen bir besteci olarak, özellikle solo enstrümanlar için bestelediği eserlerinde ileri çalgı tekniklerine sıklıkla yer vermektedir. Müziğe yeni bir teknik ya da bakış açısı getirme peşinde olmayan Karcılıoğlu, “sesin peşinde” olduğunu söylemektedir. (Dindar 2013:19). Bestecinin “Sa-na-ne” (2012) adlı solo flüt eseri 2.21 dakika sürmektedir. Eser genelinde ileri flüt tekniklerinden pizzicato, klap efekt sesi, perkasiv ve ritmik şekilde konuşarak çalma, glissando tekniği, kurbağa dili tekniği, multifonik ses efekti yaratmak için flüt sesini insan sesiyle birleştirerek çalma ve çalarken şarkılama teknikleri kullanılmıştır. Notasyonu klasik üslupta yazılmıştır. www.soundcloud.com/karilke (Erişim:10.08.2017).

Doç. Mert Karabey; bestecinin ilk kompozisyonları genellikle romantik ve yer yer empresyonist etkiler taşıyan, piyano için bestelenmiş eserlerdir. Daha sonraları, çok daha çeşitli öğeler kullanmaya başlayan Mert Karabey, form kullanımında oldukça klasik görünse de müziksel açıdan bakıldığında eklektik⁸ bir görüş benimsemiştir. Piyano eserlerinde özellikle Skryabin ve Chopin etkileri göze çarpmaktadır. Birçok eserinde poli-tonaliteye⁹ yer veren besteci, farklı müzikal fikirleri bir arada kullanan, yeniliklere

⁸ Eklektik: Birçok farklı sistemden öğeler alarak oluşturulan yeni sistem.

⁹ Poli-tonalite (ing.polytonality): Çoktonlu anlamındadır. Birden fazla ve birbirinden farklı tonalitenin bir arada kullanımı. Çağdaş müzikte bir stil aracı olarak kullanılmıştır (Say 2002:433).

açık bir üslupla çalışmaktadır. Besteci bu anlayışını şu sözlerle dile getirmektedir: “Charles Ives¹⁰”den etkilendiğimi belirtmeliyim. Müzik benim için öncelikle bir ifade meselesi. Bu düşünce beni romantizm ve ekspresyonizm¹¹ gibi akımlara yaklaştırıyor. Yani saf tını ve ses odaklı bir besteci değilim” (Dindar 2013:22). “Çocukluktan bir hayalet” (2003) solo flüt için yazdığı eserinde ve “Serenata” (2013) adlı flüt ve piyano için yazdığı eserinde ileri flüt teknikleri kullanılmamıştır. “Intermezzo” (2013) adlı solo flüt eserinde ileri flüt tekniklerinden sıklıkla frull. kullanılmıştır. Notasyonu klasik üsluptadır.

Doç. Onur Özmen; Besteci müzik dilini “ironik” olarak tanımlamaktadır “Yalnız bir su sineğinin düşleri, op.3” (2000) adlı flüt ve piyano için yazılmış eser 3.43 dakikadır, yalnızca bir gün yaşayan; sabah yumurtadan çıkan ve akşam ölen bir hayvan olan su sineğinin hikâyesi anlatılmaktadır. Kulakta bıraktığı tını kromatizm öğesinin sıklıkla kullanılması ile, daha çok impresyonistik dönem Fransız eserlerini andırdığı söylenebilir. Eserin içeriğinde yirmibirinci yüzyıl teknik kullanımını sadece bitirişte kurbağa dili tekniğinde gözükmektedir. Genel olarak kromatik bir yapının göze çarptığı eserde, geleneksel bir öğeye ya da herhangi bir Türk ezgisine rastlanmaz. Dindar’a (2016:34) göre Bir ana melodinin bulunduğu ve diğer seslerin ona eşlik ettiği homofonik bir yapı ön plandadır. Eser için atonal ve programlı müzik tanımına uygun bir eser olduğu söylenebilir. Bestecinin bir diğer eseri “Düşce, op.5” (2000), besteciye göre eserin adı düşüncenin küçüğü, yalnızca kapsamlı olmayanı daha anlık, daha spontane ve daha ufak olanı anlamındadır (Dindar 2013:34). İki flüt ve piyano için yazılan eser erken dönem, tonal bir eserdir ve ileri flüt tekniği kullanılmamıştır. Eser genelinde baştan sona disonans etkilerin fazlasıyla kullanıldığı bir teknik söz konusudur. Bestecinin Serialist¹² müzik üzerine çalışırken sentetik bir mod geliştirdiği ve serialist bir deneme yaptığı, üç bölümlü lied formunda yazılan eserin notasyonu klasik üsluptadır. www.onurozmen.net/eserlistesi/kayitlardan-secmeler. (Erişim:10.08.2017)

¹⁰ Charles E. Ives (1874-1954): Amerikalı modernist bestecidir. Müziği çoğunlukla ironic, naif, polytonal ve atonal zekice buluşlarla ilginç olarak betimlenebilen Ives 20. yüzyılın önemli bestecilerindendir (Michels, Vogel 2015:503).

¹¹ Ekspresyonizm: Dışavurumculuk olarak ta bilinen, duygu ve düşüncelerin dizginlenmeksizin dışa vurulması temel görüşünden yola çıkan yirminci yüzyıl başlarındaki sanat akımı. (Say 2002: 127).

¹² Serializm (*İng Serializm*): 12 ton müziğini kapsadığı kadar 12 den daha az perdeyi sergileyen dizileri de kapsayabilir. Belirli bir diziye ya da dizideki düzene göre yerleştirilmiş ses öğelerinin kullanımıyla bestelenen müzik ya da o müziği belirleyen bestecilik tekniğidir Say 2002:160).

Doç. Mesruh Savaş; “Hamsi in Chicago”(2010) adlı flüt ve piyano için yazdığı eser 3.30 dakika süren bir eserdir. A.Saygun’un Demet adlı keman ve piyano süitinde yer alan horon bölümüne hitaben yazılmış, tonal 7/8 lik aksak ritm ögesinin hakim olduğu, karadeniz bölgesinin halk dansı horon dansı tematiği kullanılmıştır. Nota yazımı klasik üsluptadır. Bestecinin “Biçimsiz yansımalar” (2009) adlı diğer eseri flüt, piyano ve işlenmiş elektronik sesler içindir. 7.29 dakika süren eserde kullanılan flütte ileri teknikler icra notları halinde verilmiş, notasyon üzerinde de açıklanmıştır. Avant-garde tekniklerden glissando, kurbağa dili, çalarken şarkılama tekniği, slap klapet sesi ile birlikte, flajöle sesler, bisbigliando tekniği (renk trili), hollow tone tekniği (sesrengini değiştirmek için kullanılan alternatif parmak pozisyonu ile çalma), klapet trili, jet tone, pizzicato, tongue ram (kapalı ağızlık ile çalma) tekniklerini kullanmıştır. Eserde ulaşmak istediği üç ses kaynağını iç içe geçmiş bir çalgı olarak duyurma isteğidir. www.soundcloud.com/mesruh (Erişim:10.08.2017).

Fazıl Say; konser piyanistliğinin yanında bestecilik yönüyle de tanınan dünyaca ünlü bir sanatçımızdır. Eserlerinde Türk müziği ve cazdan etkilendiğinin izlenimleri açıkça göze çarpmaktadır. Ritim kullanımında oldukça yoğun davran besteci yirminci yüzyıla ait farklı tınlar yaratan ses efektlerini piyanoda kullanmaktadır. “Flüt ve piyano için prelude” (1985) bestecinin erken dönem eserlerindedir. Eserin içinde ileri flüt teknikleri kullanılmamıştır. Tonalite kavramı olmayan eserde piyano yazım tekniklerinde kullanılan yenilikçi öğelerin şekilleri ve anlamları girişte açıklanmıştır ki bunlar arasında üst üste binmiş kromatik, diatonik, pentatonik, tanımsız salkım seslerinin yazılış stilleri mevcuttur. Nota yazımı klasik üsluptadır.

Doç. Gökçe Altay; “Flute Solo” (2000) adlı eserinde ileri flüt tekniklerinden kurbağa dili ve glisando tekniği kullanılmıştır. Eser genelinde değişken ritmik yapı ve sık değişen ölçü sayısı öğeleri hakimdir. Nota yazımı klasik üsluptadır.

Doç. Murat Yakın; “Tantrum” (2005) solo flüt için yazılmış 4.45 dakikalık bu eserde notasyonda kullanılan ileri tekniklerin detaylı açıklaması eserin başında verilmiştir. Tantrum, çeyrek tonlar, multifonikler, insan sesinin kullanımı gibi ileri çalma teknikleri ile geleneksel melodik hatları bir arada kullanan bir eserdir. Bu tür bir yapının zorluğu, geleneksel materyaller ile özellikle multifoniklerin çok ayrı müzikal yapılar olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Eser bu iki yapıyı en üst seviye farklılık olarak ortaya atarak diğer ileri çalma teknikleri ile bu iki kutup arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Flütte ileri çalma tekniklerinden over blown (çok sert ve hızlı üfleme), multifonikler, glissando kaydırmalar, notanın üzerinde rakamla yazan süre değeri kadar sesi tutma, ya da susu bekleme, bend tekniğini kullanarak sesi yavaşça kaydırma, konuşma sesiyle “ha-yır” ritmini verme. Eser genelinde ileri flüt teknikleri kullanılmıştır.

Doç. Mehmet Can Özer; “Yansımalar-Reflections II” (2007) flüt ve canlı elektronik ses işlemleri için yazılan 20 dakikalık bu eserde ileri flüt teknikleri ve kullanılması gereken tüm efekt sesleri notasyon üzerinde gösterilmiştir. Ölçü sayısı ve ölçü çizgisi olmayan eser serbest formda yazılmış uzaması gereken sesler ya da susulması gereken yerler saniye olarak yazılarak gösterilmektedir. Glisando sesler, flajöle sesler, slap tongue yerler nota üzerine yazılan + ile gösterilmiştir. Doğuşkan notalar, multifonikler ve komalı duyulması gereken notaların parmak pozisyonu ayrıca gösterilmiştir. Kimi pasajlar icracının doğaçlamasına bırakılmış, kullanması gereken ritmik kalıba göre icracıdan dijital sesi dinleyerek doğaçlama yapması istenmektedir. Perkusif duyulması istenen tuş sesleri, flütün sağ tarafının tıkanarak saba dizisinin duyulması da ileri flüt tekniklerini kullanarak gerçekleştirilmektedir. Nota yazımı klasik üslubun dışındadır.

Doç. Özkan Manav; ilk eserleri Stravinsky ve Bartók etkileri taşısa da, atonal müziğe yakın durmaya çalışmıştır. Eserlerinde geleneksel müzik öğelerini atonalite ile birlikte kullanmaktadır. “Rüzgarın Gölgeleleri op.36” (2014) adlı eser flüt ve piyano için yazılmış, ileri flüt tekniklerinin kullanıldığı 7 dakikalık bir çalışmadır. Besteci notasyonda kullandığı ileri teknikleri seslendirme notlarında açıklamıştır. Buna göre nefesli ses, hava sesi, kurbağa dili, pizzicato, tuş sesi, pizzicato ile tuş sesinin birlikte kullanımı, ağızlığı kapatarak üfleme, değişik seviyelerde duyulması gereken fısıltı sesleri, ıslık sesleri komalı sesler, multifonik sesler ve parmak pozisyonları eser içinde yer almaktadır. Bestecinin bir diğer eseri “Gölgenin Topografyası op.35” (2014) flüt ve piyano için yazılmış 7,5 dakikalık bir çalışmadır. Yukarıda sayılan yeni efekt seslerine ek olarak bu eserde kullanılan öpücük sesi, dudak vibratosu, tınısal çeşitlemeler, dille sıkıştırma suretiyle oluşan seslerdir. Değişken ölçü sayıları ve ölçü çizgileri normal notasyon şeklinde yazılan eserde yapılması istenenler notaların üzerinde belirtilmiştir.

Doç.Ebru Güner Canbey; müzik dilini ifade ederken müziğin kendisi için yaşayan bir organizma olduğunu söylemiş, tıpkı duygular gibi değişken olduğunu belirtir ve şöyle devam eder “Müzik yazarken kullandığım dil de içinde bulunduğum zaman dilimine yöneliyor, eski bir düşüncede yol almıyor, şimdiki zamanı yazıyorum çoğunlukla, modernizmin kalbe ulaşan halini seviyorum” (Dindar 2013:17). Eser Japon pentatonik modu olan “Hirajoshi” modu kullanılarak yaratılmıştır. Piyano partisi mümkün olduğunca bu modun içinde ufak altere¹³ seslerle oluşturulurken, flüt partisi modun etkisi ile birlikte serbest kromatik dizi kullanılarak oluşturulmuştur. Flüt ve piyano

¹³ Altere ses: Ton-dışı ses.

¹³ Poli-modalite: Birden fazla ve birbirinden farklı modalitenin bir arada kullanımı.

partileri kimi zaman poli-modal¹⁴ bir etkiye sahiptir. Modal bir yapıda olduğundan modun sesleri ile oluşturulmuş, akorsal yapı üzerine altere seslerle oluşturulmuş, melodi çizgisi ön plandadır. Eserin adı kullanılan modal yapı ile ilişkilidir ve konusu geysalığa boyun eğme ile isyan etme arzusu arasında kalan bir kadının duygularını anlatmaktadır (Dindar 2013:37). Üç bölmeli lied formunda yazılan eser besteci tarafından neo-modal olarak adlandırılmaktadır. Programlı bir müzik olarak tanımlanabilecek olan bu eser Japon gelenekleri ve kültürü göz önüne alınarak yazılmıştır; Türk motifleri içermemekte, ancak; farklı bir kültürün gelenekselliğini barındırmaktadır (Dindar 2013:40). İleri flüt tekniği kullanılmamıştır ve nota yazımı klasik üsluptadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada incelenen 21.yy.günümüz Türk bestecilerinin eserlerinde genel olarak tonalite kavramının dışına çıkmış, içerik ve yorum açısından modern olarak adlandırılabilen eserlerde bestecinin arayışları ve müzik dili için ileri flüt teknikleri sıklıkla kullanılmıştır. Flüte eşlik etmesi amacıyla tasarlanan akustik bir enstrümanın yanı sıra dijital ses efektlerinin de kullanılmasıyla son derece alışılmışın dışında kompozisyonlar yaratılmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi bu zorlukta eserleri yorumlamak için bestecinin dilinden anlamak ve ileri flüt çalış tekniklerine aşina olmak gerekir. Ses efektleriyle beraber değişik renkler ve tınları keşfetmek, ritmik anlamda eksiksiz olarak eseri yorumlamak gerekir. Önceki yüzyıllarda ton bilinci başta olmak üzere stil özellikleri çok fazla önemsenirken artık ton bilincinin çok üstünde bir bakış açısıyla bu tarz eserleri yorumlamak gerekmektedir. Sürekli bir devinim ve arayış içinde olan besteciler için ileri flüt tekniklerini kullanmak ve yeni ses efektleri yaratmak bu yüzyılın sıra dışı keşiflerindedir. Bu çalışmanın amacı yeni kuşak Türk bestecilerinin flüt eserlerinde ileri flüt tekniklerini kullanıp kullanılmadığını araştırmak, eğer kullanılmış ise bu eserlerin içinde genellikle hangi tür ileri flüt tekniklerinin yer aldığını göstermektir. Yeni kuşak Türk bestecileri içinde yer alan ve aynı zamanda Türkiye'nin belli başlı konservatuvarlarında öğretim üyesi olarak görev yapan bestecilerden flüt enstrümanı için besteledikleri eserleri ve varsa kayıtları istenerek bu alan araştırması yapılmıştır. Bu çalışmada etkili olan fikir, gelişimini tamamlamış olarak düşünülen flütün geliştirilen yeni tekniklerle yirmi birinci yüzyılda Türk bestecileri tarafından kullanıldığını göstermektir. Yurt dışında bu tür ileri tekniklerle bestelenmiş sayısız flüt eseri varken Türk bestecilerimizin bu skalada yer alan flüt eserlerin var olduğu, böylece bestecilerimizin yirmi birinci yüzyıl flüt literatürüne büyük katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Bestecilerimizin adlarının ve eserlerinin yaşaması ve eni yetişen genç bestecilerimize olumlu örnek teşkil etmesi dikkate değer bir husustur. Bu bağlamda batı eğilimli buluşlara günümüz Türk bestecilerinin eserlerinde sağladığı yenilikçi katkılar ehil icracılarımız tarafından yurt içinde ve yurt dışında sıklıkla seslendirilmeli böylece ülkemizin adının bu platformda yer alarak yenilikçi Türk eserlerinin flüt literatürüne girdiğini görebilmek onur verici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akıncı, Çiler (1994). *Yan flüt tekniği ve flüt dağarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Boland, Janice. Dockendorff (1998). *Method for the one-keyed flute*. California: University of California Press.
- Brindle, Reginald Smith (1975). *The New Music: The Avand-garde since 1945*. Oxford: OxfordUniversity Press.
- Briscoe, R. James (2004). *New historical anthology of music by women*. Indiana: Indiana University Press.
- Citron, M. J. (2004). *Historical anthology of music by women*. (J. R. Briscoe, Dü.) Indiana: Indiana Universty Press.
- Çalışır, Ferudun (1996). *Müzik dili sözlüğü*. Ankara: Evrensel Müzikevi.
- Dik, Ceren (2006). *Barok Dönemde Flüt Müziği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dindar, Selin (2013). *Çağdaşlık ve Geleneksellik Anatomisinde Türk Bestecilerinin Solo Flüt Eserleri*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı.
- Domínguez, Laura Toledo (2011). *Solo Flute Pieces Throughout The Twentieth Century*. Master of Fine Artz. İsveç: University of Gothenburg.
- Hondré, Eugene (1997). *Les oeuvres avec flûte de Yoshihisa Taira*. Traversieres Magazine [Dergi]. Özel 3. Baskı, 31-48 Fransa: La Revue Officielle De L'association Française De La Flûte.
- Hotteterre, M.Jacquez (1968). *Principles of the flute, recorder and oboe*. New York: Dover Publications.
- İlyasoğlu, Evin (2001). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Michels, Ulrich; Vogel Gunther (2015). *Müzik Atlası*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

- Powell, Ardal (2002). *The Flute*. Yale: Yale University Press.
- Puglisi, Filadelfio (1988). *A Survey of Renaissance Flutes*. The Galpin Society Journal, 41:67-82 Galphin Society.
- Say, Ahmet (1995). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, Ahmet (2002). *Müziğin Kitabı*. Ankara: İkinci basım, Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, Ahmet (2002). Ankara.: *Müzik Sözlüğü*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Seçkin E.Merve. (2011). *1950 Sonrası Flüt Müziği ve Özel Efektler*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniv. Güzel San.Enst.Müzik Sanat Dalı.
- Selanik, Cavidan (1996). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Şenol ve E. Demirbatır (2011). *Eğitim Fakültesi Dergisi* 24 (2):81-60.
- Tatu, Gülşen (2008). *Flüt Metodu*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Toff, Nancy (1996). *The Flute Book*. New York.: Oxford University Press.
- Watkins, Glenn (1988). *Soundings: Music in the twentieth century*. New York: Schirmer Books.

Notasyon

- Canbey Ebru Güner (1998) *Geyşanın Hüznü*. flüt ve piyano için notasyon
- Karcıoğlu İlker (2012) *Sa- na- ne*. flüt solo için notasyon
- Manav Özkan (2014) *Rüzgarın Gölgeleleri*. flüt ve piyano için notasyon
- _____ (2014) *Gölgenin Topografyası*. flüt ve piyano için notasyon
- Özer Mehmet Can (2007) *Yansımalar II*. Flüt ve canlı dijital müzik için
- Özmen Onur (2000) *Düşçe*. iki flüt ve piyano için notasyon
- _____ (2000) *Yalnız bir su sineğinin düşleri*. flüt ve piyano için notasyon
- Savaş Mesruh (2009) *Biçimsiz Yansımalar*. Flüt piyano ve işlenmiş elektronik sesler için
- _____ (2010) *Hamsi in Chicago*. Flüt ve piyano için notasyon
- Sun Muammer (1998) *Küçük bir Öykü*. iki flüt ve piyano için notasyon
- Yakın Murat (2005) *Tantrum*. flüt solo için notasyon

Web Kaynakları

- www.jstor.org/stable/842710 (Erişim: 19.07.2017)
- www.flutehistory.com/TheBook/ (Erişim: 10.08.2017)
- www.users.atw.hu/brigapeter/Afuvolaktortenete.html (Erişim: 11.08.2017)
- www.justflutes.com/blog/category/flutes/#gref13/08/2017 (Erişim: 11.06.2017)
- www.youtube.com/watch?v=nbKvPVigPGA, www.robertdick.net (Erişim:13.08.2017)
- www.allmusic.com (Erişim: 15.08.2017)
- indigodergisi.com/2016/11/kuratorluk-nedir-nelerigerektirir (Erişim: 14.08.2017)
- jennifercluff.blogspot.com.tr/2008/12/incredible-flute-inventions-(Erişim:14.08.2017)
- [www. briccialdi.it/en/product/57/ZiFi-Bi-timbre-Headjoint-Dizi.html1](http://www.briccialdi.it/en/product/57/ZiFi-Bi-timbre-Headjoint-Dizi.html1) (Erişim: 14.08.2017http
- www.musigi-dunya.az/article/60/60_3.htm (Erişim: 15.08.2017)
- www.justflutes.com/blog/category/flutes/#gref (Erişim: 15.08.2017)
- www.youtube.com/watch?v=nbKvPVigPGA (Erişim: 15.08.2017)
- www.robertdick.net (Erişim: 15.08.2017)
- youtube.shimmer blue flute concerto, <http://magnusbage.com/en/> (Erişim: 15.08.2017)
- www.briccialdi.it/en/product/57/ZiFi-Bi-timbre-Headjoint-Dizi.html (Erişim: 15.08.2017)
- www.en.wikipedia.org/wiki/Divje_Babe_flute (Erişim: 10.08.2015)
- www.soundcloud.com/karilke (Erişim: 10.08.2017)
- [www.onurozmen.net/eserlistesi/kayitlardan seçmeler.](http://www.onurozmen.net/eserlistesi/kayitlardan_secmeler) (Erişim:10.08.2017)
- www.soundcloud.com/mesruh (Erişim:10.08.2017)
- www.ozkanmanav.com (Erişim: 01.09.2017)
- www.cagdasturkbestecileri.com/destek.html (Erişim: 01.09.2017)